

Deskundigenbijeenkomst Eerste Kamer over de BHO-begroting d.d. 4 Maart 2025

Position Paper Tom Middendorp

Schijnveilig achter de dijken? Waarom investeren in externe weerbaarheid onze interne veiligheid beschermt

Het kabinet-Schoof wil de komende jaren fors bezuinigen op ontwikkelingssamenwerking om 'de Nederlandse belangen weer op één te zetten'. Maar juist deze bezuinigingen ondermijnen onze strategische belangen en vergroten de veiligheidsrisico's voor Nederland. In een wereld waarin klimaatverandering, bevolkingsgroei en geopolitieke spanningen steeds sterker met elkaar verweven raken, kunnen binnenlandse en buitenlandse veiligheid niet meer los van elkaar worden gezien. Dit is ook een belangrijke boodschap in de Nederlandse Nationale Veiligheidsstrategie uit 2023.

We stappen een nieuw tijdperk binnen, waarin de bevolkings- en welvaartsgroei een ongekende druk legt op schaarser wordende voedsel-, water- en grondstoffenvoorzieningen. Klimaatverandering verergert deze schaarste en jaagt regionale instabiliteit verder aan. Daarnaast maakt de geopolitieke fragmentering het moeilijker om tot oplossingen te komen voor dergelijke wereldwijde vraagstukken en neemt de strategische competitie juist toe. In een recent rapport beschrijft de WRR deze toenemende grimmigheid van de wereld om ons heen.

De gevolgen van deze grote ontwikkelingen lijken ver weg, maar hebben ook diverse gevolgen voor Nederland:

- **Verstoringen in handelsketens:** Conflicten en klimaatgerelateerde rampen kunnen de wereldwijde toevoer van kritieke grondstoffen en landbouwproducten ontregelen. Denk aan de gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de graanexport, waardoor voedselprijzen wereldwijd stegen en landen zoals Egypte en Tunesië sociale onrust zagen toen brood onbetaalbaar werd.
- **Instabiliteit aan de grenzen van Europa:** De Sahelregio is een broeiest van jihadistische groeperingen geworden, mede door droogte en mislukte oogsten die hele gemeenschappen zonder inkomsten hebben achtergelaten. Zonder economische perspectieven zoeken jonge mannen aansluiting bij extremistische bewegingen of smokkelnetwerken. Dit maakt onze zuidelijke buurregio's instabieler en vergroot de veiligheidsrisico's voor Europa.
- **Groeiende migratiedruk:** De combinatie van conflict, armoede en klimaatverandering drijft steeds meer mensen richting Europa. Het overgrote deel van deze migranten blijft in de eigen regio, maar een deel zoekt zijn weg naar Europa, waar het migratiesysteem al onder zware druk staat. Dit zorgt voor politieke spanningen binnen de EU en voedt populistische bewegingen die Europa verder fragmenteren.
- **Vrijplaatsen voor georganiseerde misdaad:** Instabiele staten zijn een broedplaats voor drugskartels, mensensmokkelnetwerken en wapentrafiel. De opkomst van criminele netwerken in de West-Afrikaanse kuststaten laat zien hoe fragiele landen uitgroeien tot knooppunten in de internationale drugshandel, met directe gevolgen voor de georganiseerde misdaad in Nederland.

Weerbaarheid als strategische noodzaak

Deze ontwikkelingen maken duidelijk dat onze veiligheid niet ophoudt bij de grens, zeker niet voor een internationaal verweven handelstand als Nederland. Onze hele economie draait op het buitenland en is daarmee gevoelig voor de toenemende grimmigheid om ons heen. Het idee dat we ons kunnen terugtrekken binnen de landsgrenzen en de wereldproblemen kunnen negeren, is een gevaarlijke illusie. Juist door proactief in te zetten op stabiliteit en weerbaarheid in kwetsbare regio's, beschermen we onze eigen belangen en voorkomen we dat we later veel hogere kosten moeten betalen — economisch, politiek en op het gebied van veiligheid. Veiligheid thuis begint bij stabiliteit elders.

Dit vereist een herijking van ons buitenland instrumentarium en vooral van het concept van ontwikkelingssamenwerking. Het gaat niet enkel om méér geld naar ontwikkelingssamenwerking. Het gaat er ook om daar juist een focus aan te geven die aansluit op Nederlandse nationale belangen, door een gerichte inzet op klimaatadaptatie, economische stabiliteit en goed bestuur. Oftewel: minder versnippering, meer focus op impact en een sterkere koppeling met onze nationale belangen.

Concreet betekent dit:

- **Gerichte klimaatadaptatieprogramma's** in de Sahel en het Midden-Oosten, om droogtebestendige landbouw en waterbeheer te versterken en daarmee migratie en conflict aan de bron te verminderen.
- **Publiek-private initiatieven** die de economische zelfredzaamheid van fragiele regio's vergroten en zo de voedingsbodem voor extremisme en smokkelnetwerken verkleinen.
- **Europese samenwerking** om de krachten op ontwikkelingssamenwerking te bundelen en strategischer in te zetten als instrument van geopolitieke stabiliteit en grensbewaking.

Dit vraagt om een herijking van ons OS-beleid, waarbij de focus verschuift van traditionele hulpverlening naar strategische weerbaarheid. Dit sluit naadloos aan op de nationale agenda van dit kabinet: een veilig Nederland in een stabiel Europa.

Nederland kan en hoeft dit niet alleen te doen. We hebben een sterke positie binnen de EU en NAVO en kunnen samenwerken met bondgenoten om investeringen in weerbaarheid op te schalen. Dit betekent een verdere integratie van buitenlandse en veiligheidsbeleid, met een duidelijke prioriteit voor landen en regio's die direct van invloed zijn op de stabiliteit van Europa. Want hoe beter de regio's rondom Europa zich kunnen aanpassen aan de grote veranderingen van deze eeuw, hoe minder wij de gevolgen voelen van migratie, extremisme en geopolitieke instabiliteit.

Nederland kan zich niet achter de dijken verschuilen. We moeten vooruitkijken en handelen in ons eigen, welbegrepen belang.